ಪಿ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ*

ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಡಿಗಾವಳಿಯ ಸ್ಥಾನ-ಒಂದು ಪರಿಶೀಲನೆ

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಹೆಸರಾಂತ ಚೋಳ ದೊರೆ ರಾಜರಾಜ ಕೇಸರಿವರ್ಮ ; ಅಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜರಾಜನು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದು ಅವನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗಂಗವಾಡಿ, ನೊಳಂಬವಾಡಿ, ರಟ್ಟವಾಡಿ, ಕೊಡಗಮಲೆನಾಡು (ಕುಡುಮಲೈನಾಡು) ಮುಂತಾದವುಗಳೊಂದಿಗೆ 'ದಡಿಗಾವಟಿ' ಅಥವಾ 'ದಡಿಗವಾಡಿ' ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವೊಂದನ್ನು ನಿಯತವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಆ ದಡಿಗವಾಡಿ ಅಥವಾ ದಡಿಗಮಂಡಲದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯೇ ಈ ಸಂಪ್ರಬಂಧದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಚೋಳ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗದ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ|| ಜೆ. ಎಫ್. ಫ್ಲೀಟ್‌ರವರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೧ರ ಇಂಡಿಯನ್ ಆ್ಯಂಟಿಕ್ವರಿ ಸಂಪುಟ ೩೦ರಲ್ಲಿ 'ನೋಟ್ಸ್ ಆನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಂಡ್ ಜಾಗ್ರಫಿ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ 'ತಡಿಗೈಪಾಡಿ', 'ದಡಿಗವಾಡಿ' (ಪು. ೧೦೯) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಲೇಖನವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು 'ದಡಿಗಾವಟಿ' ಎಂಬುದು ಇಂದಿನ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ, ಮಂಡ್ಯ, ನಾಗಮಂಗಲ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಮಳವಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಮುಂದೆ ಹಾಸನ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳು ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ದೊರೆತಾಗ 'ದಡಿಗಾವಟಿ'ಯ ಉತ್ತರದ ಗಡಿ ತುಸು ವಿಸ್ತರಣಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ 'ದಡಿಗ' ವಂಶೀಯರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೧ರ ನಂತರ 'ಎಪಿಗ್ರಾಫ್ರಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕ'ದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹಾಸನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟಗಳು ಹೊರ ಬಂದವು. ಅವರು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ ಹಾಸನ ಹಾಗೂ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದಡಿಗಾವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳೇನೂ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ತುಸು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ಚೋಳ ಮತ್ತು ಚೋಳರ ಪೂರ್ವದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಪಲ್ಲವ ನರಸಿಂಹ ವಿಕ್ರಮನ ೨೪ನೆಯ ಆಳಿಕೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುಳಬಾಗಿಲು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನ

* ಜಿ.ಬಿ.ಜಿ. ೫೧೦, ೧೨ನೆಯ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ಎಚ್.ಎ.ಎಲ್. ಕಾಲೊನಿ, ಮಾರತ್‌ಹಳ್ಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೧೭

ವೊಂದರಲ್ಲಿ[1] ಸ್ಕಂಧಬಾಣಾಧಿರಾಜರ ಸೇವಕ 'ಶೆಳಿಗರ್' ಎಂಬ ವೀರ, ತುರುಗಾಳಿಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವಿವರವಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ತುರುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದವರು 'ದಡಿಯಂಗಾಳುಂ ವಾಣರಾಶರುಂ ಮಯಿಂದಿರಮಿಕ್ಕಿರಮರುಂ' ಎಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರೊ|| ಟಿ.ವಿ. ಮಹಾಲಿಂಗಂ ಅವರು ದಡಿಯ (ದಿ ಚೀಫ್ ಆಫ್ ದಡಿಗಾವಳಿ?) 'ವಾಣರಸರ್' (ಬಾಣರಾಜ) ಮತ್ತು 'ಮಯಿಂದಿರ ಮಿಕ್ಕಿರಮರ್' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರಲ್ಲದೆ ಅವರು 'ಕನ್ನಡಿಗರು' ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.[2] "ಕನ್ನಡಗರುಣ್ ಗಂಗೈದಙ್ಕಆಳಿಪ್ಪು...." ಎಂಬ ತ್ರುಟಿತ ಭಾಗವು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ; ಬಾಣರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಣಗಳಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಗುಂಪು ಸ್ಕಂಧ ಬಾಣಾಧಿ ಅರಸರದಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಬಾಣರಾಜರದು, ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಮಹಾಬಲಿ ಬಾಣರಸರದು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂಧಬಾಣಾದಿ ಅರಸರು ಪಲ್ಲವರ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಾಣರಸರು ದಡಿಗಾವಳಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಗಂಗರ ಮೊದಲ ಶಿವಮಾರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೭೯) ಗಂಗ ೬೦೦೦ ಪ್ರದೇಶವು ಮಹಾವಲಿ ಬಾಣರಸರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಶ ಇತರ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[3]

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯–೧೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನವೊಂದು[4] "ಕನ್ನರ ಬಲ್ಲಹ ದಳಿಗವಳಿಯುನಾಳೆ" ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯–೧೦ನೇ ಶತಮಾನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಆಳಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ನೊಳಂಬರ ಇರಿವನೊಳಂಬ ೧ನೇ ದಿಲೀಪನ ಆಳಿಕೆಗೆ ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ ಒಳ-ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಅಂಶ ರಾಜೇನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸದಿಂದ[5] ಖಚಿತಪಡುತ್ತದೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವರುಣ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನವೊಂದು ದಡಿಗವಾಡಿಯ ಮಸಿಕಲ್ಲ ಗಾವುಂಡನ ಮಗ ಮಟ್ಟಿಗನೆಂಬುವವನು ಕಾಳೆಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವಿವರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.[6]

ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲೆಗೊಪ್ಪ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನವು[7] ಗೋಹೆಯ ಭಟ್ಟಾರಕನೆಂಬ ಜೈನ ಯತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ನೊಳಂಬವಾಡಿಯುಮೊಡನೊಡನೀದಡಿಗವಾಡಿಯುಂ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದ್ದು, ಆ ಶಾಸನ ದೊರೆತ ಕೊಪ್ಪ ಗ್ರಾಮವು ದಡಿಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಗತವಾಗಿದ್ದ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ-ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಚೋಳರ ಪೂರ್ವ ಅವಧಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ :

ದಡಿಗಾವಳಿಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಬಾಣರ ವಶದಲ್ಲಿ ನಂತರ ಗಂಗ-ರಾಷ್ಟ್ರ-ಕೂಟರ, ಅನಂತರ ನೊಳಂಬರ ಆಳಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದುವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಶದಲ್ಲೇ ಇದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಯಾರು ಅಧಿರಾಜರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಶಾಸನಗಳು ತುರುಗಾಳೆಗ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಳೆಗಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಂತಹುವಾಗಿವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವು ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

---

1 ಎ. ಕ X, ಮುಳಬಾಗಿಲು ೨೨೬

2 Inscriptions of Pallavas, No· 256

3 ಎ. ಕ. XVII, ಬಾರಿಂಗ್‌ಪೇಟೆ ೮೬ ಮುಂತಾದವು

4 ಅದೇ X, ಮುಳಬಾಗಿಲು ೧೮೬

5 ಅದೇ X, ಮಾಲೂರು ೬೩, ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೯೫೦

6 ಅದೇ V, ಮೈಸೂರು ೧೭೯

7 ಅದೇ VII, ನಾಗಮಂಗಲ ೧೨೨, ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೦ನೇ ಶತಮಾನ

ಗಂಗರ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದ ಗಡಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಗಂಗರು ಕೈಗೊಂಡ ಬಾಣ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಹಾಗೂ ನೊಳಂಬರ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟಗಳು ನಡೆದಿರ ಬಹುದಾದ ಗಂಡುಭೂಮಿ ಇದಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ದಡಿಗಾವಳಿ' ಅಥವಾ 'ದಡಿಗವಾಡಿ' ಎಂಬ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಹೆಸರು ಸಂದಿದ್ದಿತು. 'ದಡಿ' ಎಂದರೆ ದೊಣ್ಣೆ ಅಥವಾ ದಂಡವೆಂಬ ಅರ್ಥ. 'ದಡಿಗ' ಎಂದರೆ ದಂಡಧಾರಿ, ಶೂರ, ಬಲಶಾಲಿ, ಗಟ್ಟಿಗ, ದಾಂಡಿಗ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. 'ವಳಿ' ಎಂಬುದು ವಳಿತದ ಹ್ರಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರದೇಶ, ಆಡಳಿತಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು 'ವಾಡಿ' ಅಂದರೆ 'ಬಾಡ'ದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಪದವಾಗಿದ್ದು, ಮನೆ, ಸ್ಥಳ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಶೂರರನಾಡು 'ದಡಿಗವಾಡಿ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಇಂಥ ಶೂರರ ನಾಡಾದ ದಡಿಗಾವಳಿ ಕೂಡ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಚೋಳರ ರಾಜರಾಜನಿಗೆ ಶರಣಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇವರು ಗಡಿಯ ಕಾವಲುಗಾರರಾಗಿ ಚೋಳರನ್ನು ಬಹು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದರೆಂಬ ಸೂಚಕವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಗ, ನೊಳಂಬರಷ್ಟೇ ಇವರಿಗೂ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆತ್ತಿತ್ತು, ಎಂಬುವನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಚೋಳರ ಆಡಳಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿನ ದಡಿಗಾವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸೋಣ :

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೯೭೭ರ ಚೋಳ ರಾಜರಾಜದೇವನ ಹೊಸಕೋಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಮ್ಮಸಂದ್ರ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನದ ದಡಿಗಾವಾಡಿಯ ಕುರುಕ್ಷನ್ದಳ್ಳಿಯನ್ನು ಅಯ್ಯಪದೇವನ ಮಗ ಗನ್ನರಸನೆಂಬುವವನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ.[8] ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೭ರ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ನೊಳಂಬರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ದಡಿಗವಾಡಿ ಪ್ರದೇಶ ಚೋಳರ ವಶವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಅಂಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅಯ್ಯಪದೇವನು, ಇರಿವನೊಳಂಬ ದಿಲೀಪನ ಮಗನಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ಅಯ್ಯಪದೇವನಾಗಿದ್ದು (೯೪೯–೬೬) ಅವನಿಗೆ ಗನ್ನರಸನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದ ಅಂಶ ಈ ಶಾಸನದಿಂದಷ್ಟೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಚೋಳರ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗಿರುವುದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕುರುಕುನ್ದಳ್ಳಿ ಎಂಬುದು ದಡಿಗವಾಡಿಯ ಒಂದು ಉಪ ವಿಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಅಂಶವೂ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೋಲದೇವಹಳ್ಳಿಯ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನ ಶಾಸನವು[9] ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೨೪ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, 'ದಡಿಗವಳಿಯಾದ ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳ ಮಂಡಲದ ಕುಕ್ಕನೂರ್ನಾಡ ಗಾಡಗಾವುಂಡಂ ಗಂಗಗಾವುಂಡನ್ ಮಗಂ ರಟ್ಟಕುಳಕಾಲ ಚೋಳಗಾವುಂಡಂ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ದಡಿಗಾವಳಿಯೇ ವಿಕ್ರಮಚೋಳ ಮಂಡಲವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಂಶ ಹಾಗೂ ಕುಕ್ಕನೂರುನಾಡು ಅದರ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ವಿಷಯ ಖಚಿತಪಡುತ್ತದೆ. ಗಂಗಗಾವುಂಡನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ನಾಡ–ಗಾವುಂಡನ ಮಗ ಚೋಳರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ವೀರರೊಂದಿಗೆ ಚೋಳರ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದುದರ ಕುರುಹಾಗಿ 'ರಟ್ಟ-ಕುಳಕಾಲ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಚೋಳಗಾವುಂಡನಾಗಿ ಪಕ್ಷಾಂತರಗೊಂಡಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಈ ಶಾಸನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಣ್ಣೆನಾಡು ದಡಿಗವಳಿಯಾದ ವಿಕ್ರಮಚೋಳ ಮಂಡಲದ ಭಾಗವೆಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೫೦ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ[10] ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಮಣ್ಣೆನಾಡು ಕೂಡ ದಡಿಗಾವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಅಂಶ ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಶಿವಾರ ಗ್ರಾಮದ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನವು[11] ಹೆಂಜಿರನೆಂಬುವವನು 'ದಡಿಗವಾಟಿ'ವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ

8 ಅದೇ IX, ಹೊಸಕೋಟೆ ೧೧೧

9 ಅದೇ IX, ನೆಲಮಂಗಲ ೧

10 ಎಂ. ಎ. ಆರ್. ೧೯೧೫, ಪು. ೯

11 ಎ. ಕ. XVII, ಮಾಲೂರು ೧೩೩

ಅವನ ಮಗ ಚೋಳದೇವ, ಚೋಳರ ಸೆಟಿ, ಗಂಗದತ್ತ ಮಾಬಳಿನಾಥ ಎಂಬ ತ್ರುಟಿತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಗಮನಿಸಿದ ಚೋಳ ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಚೋಳರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿರುವ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದಡಿಗವಾಡಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಚೋಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಡಿಗಾವಳಿಗೂ ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಅಭೇದ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಅಂಶ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಚೋಳ–ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿನ ದಡಿಗಾವಳಿಯೇ ಚೋಳರ ಕಾಲದ 'ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳ ಮಂಡಲ'ವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಕ್ರಮಚೋಳ ಮಂಡಲದ ವಿಸ್ತಾರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಆರ್ಕಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಣಿಗಲ್ ಪ್ರದೇಶದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ದಡಿಗಾವಳಿ ಅಂತರಗತ ನಾಡುಗಳೆಂದರೆ; ಮಣ್ಣೆನಾಡು, ಕುಕ್ಕನೂರುನಾಡು, (ಕುಕ್ಕಲನಾಡು) ಸಣ್ಣೆನಾಡು, ಕುರುಕುಂದಾಳ್ವಿನಾಡುಗಳಾಗಿವೆ. ಇದು ಹಿಂದೆ ಡಾ|| ಫ್ಲೀಟರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ಇಂದಿನ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ–ಭಾಗ, ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೬೭ರ ಮಾಗಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಮೂಡು ಪಾಳ್ಯದ ಶಾಸನವೊಂದು[12] ಗಂಗಭೀಮನೆಂಬುವವನಿಂದ, ಗಂಗಚ್ಚಿನ ಪಿರಿಯ ಮಗ ವೈಕುಂಠವಾಸಿಯಾದಾಗ 'ದಡಿಗೇಶ್ವರ'ವೆಂಬ ದೇಗುಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿವರ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಗಂಗ ಭೀಮನೇ ಗಂಗರ ಇಮ್ಮಡಿ ಮಾರಸಿಂಹನೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[13] ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಿಶ್ವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಾರಸಿಂಹನು ಈ ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು 'ದಡಿಗ'ನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ತನ್ನ ಓರ್ವ ಮಗನಿಗೆ ವಹಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆತನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾವುದೋ ಯುದ್ಧವೊಂದರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದುದರ ಕುರುಹಾಗಿ 'ದಡಿಗೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ದೇವಾಲಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಗಂಗರಿಗೂ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಗಂಗರ ಬಹುತೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಕೊಂಗುಣಿ ವರ್ಮನನ್ನು ಗಂಗವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಆದರೆ ನಗರ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲೂರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ದಡಿಗನೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ ಗಂಗದೊರೆ ದರ್ವಿನೀತನ ಕಾಲದವರಿಗೆ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಇವರ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂದಿನ ಕೋಲಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಕೋಲಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಗಂಗ ಆರು ಸಾವಿರ ಪ್ರದೇಶವೇ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗಂಗರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. (ಅದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಾಣರ ವಶಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಲೂ ಅದನ್ನು ಗಂಗನಾಡು ಅಥವಾ ಗಂಗ ೬೦೦೦ ವೆಂದೇ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ) ಗಂಗರ ರಾಜ್ಯ ಚೋಳರಿಂದ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಶಾಸನವು (ಎ. ಕ. Vii, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೪೩ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩೩) ದಡಿಗ ಮತ್ತು ಮಾದವರೆಂಬುವವರು, ಸಿಂಹನಂದಿ ಎಂಬ ಜೈನಯತಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಗಂಗರಾಜ್ಯ

12 ಅದೇ IX: ಮಾಗಡಿ ೧೨೫

13 ಡಾ|| ದೇವರ ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ ; ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ (ಪಿಎಚ್. ಡಿ. ನಿಬಂಧ ಪು. ೫೯, ಅಪ್ರಕಟಿತ)

ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ 'ದಡಿಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಕೊಂಗುಣಿವರ್ಮನಿಗಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗವು ಒಡಗಕೊಂಗುನಾಡಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೂಲತಃ ಈ ಕೊಂಗು ಪ್ರದೇಶದವರಾದ ಕೊಂಗುಣಿವರ್ಮ ಮತ್ತು ಮಾಧವರು ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ಮಾಂಡಲಿಕರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಗೊಂದಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರು ಗಂಗರಾಜ್ಯವನ್ನು ಈ ದಡಿಗಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ದಡಿಗಾವಳಿಯ 'ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನ ಕುವಳಾಲಪುರ ಇವರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೊಂಗುಣಿವರ್ಮನಿಗೆ 'ದಡಿಗ' ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮ ಸಲ್ಲುವಂತಾಗಿರಬೇಕು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮುಮ್ಮಡಿ ಗೋವಿಂದನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ಏಳನೇ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನವೊಂದು[14] ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಂದಗೋಳ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಡಿಗೆರೆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಮಾರಸ್ಸಟ್ಟ ಮಹಾರಾಜ ಪೃಥ್ವಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾಡೊಂದನ್ನು 'ದಡಿಗರಸ'ನೆಂಬುವವನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದುದರ ವಿವರ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತನಾಗಿರುವ ಮಾರಸಟ್ಟನು ಗಂಗರ ಮಾರಸಿಂಹನೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದ ಗಂಗರು ಧಾರವಾಡ ಪ್ರದೇಶದ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಶ ಇನ್ನಷ್ಟು ಖಚಿತವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು 'ದಡಿಗರಸ' ನೆಂಬುವವನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರೋಣ ತಾಲೂಕಿನ ಸೂಡಿಗ್ರಾಮದ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಆರನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ[15] ದಡಿಗನೆಂಬ ಮಹಾಸಾಮಂತನ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಕಿಸುಕಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಪ್ಪೂರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿ 'ಬಾಲಿ' ವಂಶೀಕನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತನಾಗಿರುವ ದಡಿಗನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಗುಂಡನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಲೋಕರಸ, ಪೆರ್ಮ, ಇರುಗರಸ ಸಿರಿಗಣ, ಬಿಟ್ಟದೇವ, ನಾಗರಸ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನವರು ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವರನ್ನು ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರೆಂದು, ಅಷ್ಟಾದಶಾಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞ ದೀಕ್ಷಿತರೆಂದೂ, ಕೂರ್ಮ ಲಾಂಛನ, ಕಪಿಧ್ವಜ ವಿರಾಜಮಾನರೆಂದು ವಿವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.[16]

ದಡಿಗವಾಡಿ ಪ್ರದೇಶ ಚೋಳರ ವಶವಾದಾಗ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಚೋಳರ ಅಧೀನರಾದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಆಗತಾನೆ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತತೊಡಗಿದ್ದ ಹೊಯ್ಸಳರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಮುಂದೆ ಗಂಗವಾಡಿ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಚೋಳರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಲು ಕಾರಣರಾದ ಅಂಶ ಸರ್ವವಿದಿತ. ಆದರೆ ದಡಿಗ ವಂಶೀಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಗಂಗರ ಅಧೀನರಾಗಿ ರಟ್ಟವಾಡಿಯ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಶ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಗುಡಿಗೆರೆ ಶಾಸನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವಂಶೀಯರೇ ಮುಂದೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂಡಲಿಕ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸೂಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗಂಗ ಮತ್ತು ನೊಳಂಬ ವಂಶೀಯರು ಮಾಂಡಲಿಕರಾಗಿದ್ದುದು ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ.

---

14 ಸೌ. ಇಂ. ಇ. XX; ನಂ. ೧೨, ಎ. ಇಂ. VI. ಪು. ೨೫೭

15 ಎ. ಇಂ. XV; ಪು. ೧೦೫; ಸೌ. ಇಂ. ಇ. XI-ii., ನಂ. ೧೬೪

16 ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತಾರಾಭಗವತಿಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಆದಿಮಹಾಬಪ್ಪೂರ ವಂಶದ ನಾಗಿಯಕ್ಕ ಮಾಡಿಸಿದಳು, MAR 1940-41.

'ದಡಿಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಊರೊಂದು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೧೬ ಕಿ. ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಊರಿನ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ದಡಿಗನ ಕೆಱೆ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಅದೊಂದು ಅನಾದಿ ಅಗ್ರಹಾರ ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.[17] ಪ್ರಾಯಶಃ ದಡಿಗನೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೆರೆಯಿಂದಾಗಿ ಆ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು.

ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವಾಗಿ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಬ್ಬಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ[18] 'ದಡಿಗ' ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಜೈನ ವರ್ತಕನ ಹೆಸರು 'ದಡಿಗ ಸೆಟ್ಟಿ' ಎಂದಿರುವುದು ಹೊಳೇನರಸೀಪುರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ[19] ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಬೇಲೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹಳೇಬೀಡು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಲಕುಣಿನಾಡಿನ ಕಲ್ಲಂಗೆರೆ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಾಗ "ಬಡಗಲು ಸಸಿನ ದಡಿಗನ ಲಿಂಗ ಮುದ್ರೆ ಕಲ್ಲಿಂ...." ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.[20]

ಮೇಲಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ನಾವು ಮನಗಾಣಬಹುದಾದ ಹಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದು.

೧) ಗಂಗರ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅಂದರೆ ಬಾಣರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ದಡಿಗಾವಳಿ ಅಥವಾ ದಡಿಗವಾಡಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಿತು.

೨) ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಆರ್ಕಾಡಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕುಣಿಗಲ್ಲು ಪ್ರದೇಶದವರೆಗೂ ಈ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಿತು. ಚೋಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿಕ್ರಮ ಚೋಳ ಮಂಡಲವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು.

೩) ಈ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಭಾಗ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಿತಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜಕೀಯ ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಗಣನಾರ್ಹವಾಗಲಿಲ್ಲ.

೪) ಇದೊಂದು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಾಗಿವೆ. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮೊರಸು ಮನ್ನೆಯರ ಆಡುಂಬೊಲವೂ ಇದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.

೫) ಗಂಗ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಗಂಗ ೬೦೦೦ ವೂ ಇದರ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದಿತು.

೬) 'ದಡಿಗ' ಎಂಬ ಪದವು ವೀರತ್ವದ ಪ್ರತೀಕವಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ, ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಗಡಿಗಲ್ಲುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಗಂಗ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಗಂಗೋತ್ತರ ಅವಧಿಯಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

17 ಎ. ಕ IV, ನಾಗಮಂಗಲ ೩೫, ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೦೦ ?
18 ಅದೇ XII ಗುಬ್ಬಿ ೪೮.
19 ಅದೇ. VIII, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ೬೨. ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. ೮ನೇ ಶತಮಾನ
20 ಅದೇ IX, ಬೇಲೂರು ೩೨೧. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೬೫.